

Dasar Bahasa dari Fungsi ke Etos Nasional: Konsensus Pakar Linguistik Bahasa Melayu

Mohd Khairid Abdul Wahab

mohdkhaidir@usm.my

Universiti Sains Malaysia

ABSTRAK

Malaysia yang mempunyai dasar bahasa sendiri telah memilih bahasa kebangsaan dan bahasa rasminya iaitu bahasa Melayu yang mempunyai fungsinya tersendiri. Namun begitu, dalam usaha menghadapi masa depan yang lebih siron melalui bahasa Melayu, sebilangan etika bahasa Melayu yakni kod nilainya yang mengatur kehidupan sosial rakyat Malaysia yang terdiri daripada pelbagai kaum perlu dilaksanakan dengan lebih jitu. Kajian ini mengetengahkan enam etos bahasa Melayu, iaitu: (i) bahasa negara , (ii) jati diri kebangsaan, (iii) semangat patriotisme, (iv) semangat nasionalisme, (v) maruah negara dan (vi) imej negara. Kombinasi kaedah kuantitatif dan kualitatif dilaksanakan dalam kajian ini menggunakan teknik Delphi. Seramai 10 orang informan yang terdiri daripada senarai pakar dalam bidang linguistik bahasa Melayu telah terlibat dalam kajian ini. Kaedah temubual telah dijalankan pada pusingan pertama Delphi untuk mencungkil seberapa banyak maklumat berkaitan etos bahasa Melayu. Selanjutnya, dapatkan kesepakatan daripada informan yang sama diperoleh melalui pengiraan Median dan Julat Antara Kuartil (JAK). Dapatkan kajian ini menghasilkan 30 elemen, yang terdiri dari lima elemen utama bagi setiap enam tema yang dikemukakan. Antara tema yang diketengahkan ialah bahasa negara, jati diri kebangsaan, semangat patriotisme, semangat nasionalisme, maruah negara, dan imej negara. Pada keseluruhannya enam tema dan 30 elemen yang dicadangkan dan disepakati oleh sepuluh orang pakar bidang linguistik bahasa Melayu ini amat penting sebagai kerangka rujukan untuk kelangsungan gagasan satu bangsa Malaysia dan memperkuatkannya lagi dasar bahasa kebangsaan yang sedia ada.

Kata Kunci: Dasar Bahasa; Etos; Konsensus; Pakar; Linguistik Bahasa Melayu

Language Policy from Functions to National Ethos: Consensus of Malay Linguist Experts

Malaysia's language policy has declared Malay as the national and official language. However, in facing the uncertain future, measures are taken where some of the language ethos; the value codes regulating the social life of multiracial Malaysians should be implemented accurately. This study discusses six ethos of Malay language which are: (i) Malay as the national language, (ii) Malay to shape national identity, (iii) Malay to foster patriotism, (iv) Malay to nurture nationalism, (v) Malay as the symbol of national dignity, and (vi) Malay as the national image. A combination of quantitative and qualitative methods was implemented in this study using the Delphi technique. 10 experts in the field of Malay linguistics were selected as informants. In the first round, the study was conducted through interviews to gather views regarding the ethos of Malay language. Next, the consensus among experts is obtained through Median Calculation and Inter-Quarter Range (JAK). The results found are 30 elements which consists of 5 main elements for each of the six themes presented. The featured themes are Malay as the national language, as a symbol of national identity, to foster patriotism, to nurture nationalism, to represent national dignity and as a symbol of the national image. Overall, six

themes and 30 elements were proposed and agreed upon by ten experts from Malay linguistics. This is important as a framework of reference to ensure the continuity of the national ideas and strengthen the present national language policy.

Keywords: *Language Policy; Ethos; Consensus; Expert; Malay Linguistics*

PENGENALAN

Dasar Bahasa merujuk kepada undang-undang yang berkaitan dengan penggunaan bahasa yang dirancang dan dilaksanakan dalam komuniti bahasa (Noriah Mohamed, 1998). Undang-undang ini dirangka dan dilaksanakan untuk dipatuhi tetapi tidak dikenakan sebarang denda jika sesuatu komuniti bahasa itu melanggar peraturan tersebut. Contohnya rakyat Malaysia yang tidak menggunakan bahasa Melayu tidak boleh dihukum membayar denda atau dipenjarakan (Abdullah Hassan, 1992). Penggubalan sesuatu peraturan telah mengambil kira semua faktor bagi memastikan tindakan yang mematuhi peraturan itu akan membawa kesejahteraan kepada semua yang terlibat dalam institusi berkenaan. Sesuatu dasar yang diwujudkan itu mempunyai sifat yang holistik (menyeluruh), inklusif (mengambil kira semua pihak yang terlibat) dan praktikal (boleh dilaksanakan) (Asmah Omar, 2015). Dalam konteks kajian ini, dasar bahasa merupakan seperangkat peraturan berhubung dengan penggunaan bahasa dalam sebuah institusi dan bersesuaian dengan penggunaan bahasa dalam institusi tersebut serta hala tuju yang disasarkan.

Ringkasnya, kedudukan bahasa Melayu terkandung dalam dua dokumen undang-undang, iaitu Perlembagaan Persekutuan Malaysia, dan Akta Bahasa Kebangsaan 1967. Dasar Bahasa Kebangsaan juga berdasarkan visi pendidikan negara, seperti yang terkandung dalam laporan Jawatankuasa Pelajaran Razak pada tahun 1956 (yang menjadi asas Akta Pendidikan di Tanah Melayu pada tahun 1957) dan Jawatankuasa Pelajaran Laporan Rahman Talib (yang menjadi asas dalam Akta Pendidikan 1961). Secara umum, Dasar Bahasa Kebangsaan yang disimpulkan oleh Asmah Omar (2015) serta Hashim dan Rozita (2012) adalah seperti berikut:

- i) Mengisyiharkan bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan bagi semua rakyat Malaysia
- ii) Bahasa Melayu menggantikan bahasa Inggeris sebagai satu-satunya bahasa rasmi negara
- iii) Bahasa Melayu menggantikan bahasa Inggeris sebagai medium utama sistem pendidikan yang menggantikan sistem rujukan pendidikan Inggeris
- iv) Bahasa Inggeris diajar di semua sekolah sebagai bahasa kedua wajib, sebelumnya hanya diajar di sekolah Inggeris
- v) Bahasa vernakular iaitu bahasa Mandarin, Tamil dan masyarakat pribumi di Semenanjung Malaysia dan di Sabah dan Sarawak boleh diajar di sekolah mengikut keperluan pelajar komuniti yang mencukupi

Melalui dasar bahasa yang digariskan, kedudukan bahasa kaum lain di Malaysia tetap sama seperti sebelum merdeka. Selain meneliti usaha untuk mengembangkan identiti nasional, perhatian juga harus diberikan kepada upaya meningkatkan kesedaran dalam kalangan masyarakat mengenai pentingnya membentuk populasi dengan pelbagai ciri kebangsaan yang

sama, selain dari membentuk tujuan bersama. Usaha ini penting untuk meningkatkan kesedaran agar rakyat bersatu dan mendorong rasa kekitaan dan kesetiaan kepada negara. Oleh itu, pelaksanaan etika nasional atau etos Malaysia melalui bahasa Melayu harus diperaktikkan dengan lebih serius sebagai strategi penyatupaduan kaum (Asmah Omar, 2008; Teo, 2010).

SOROTAN KAJIAN

Dalam kajian ini, pengkaji telah membincangkan sorotan kajian lepas yang memfokuskan fungsi bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan, bahasa rasmi dan bahasa pendidikan sesuai dengan Artikel 152 Perlembagaan Malaysia.

Bahasa kebangsaan bersifat simbolik yang merujuk kepada simbol atau lambang menyatukan setiap individu dalam sesebuah negara. Bahasa kebangsaan juga mempunyai makna dan peranan pragmatik, seperti dalam pembentukan identiti, imej dan pemikiran. Oleh itu, hubungan antara bahasa dan negara penting untuk dihayati dan diimplementasikan agar bahasa tidak dinilai dari sudut sempit, iaitu, sebagai alat komunikasi semata-mata tetapi sebagai wahana perpaduan di antara warganya (Teo, 2012).

Bahasa rasmi ialah bahasa yang digunakan dalam situasi formal. Situasi formal atau rasmi ini digunakan dalam urusan pentadbiran, pendidikan dan urusan kenegaraan yang lain. Komunikasi peringkat rasmi berlaku secara lisan dan bertulis. Bahasa yang mesti digunakan dalam kedua-dua keadaan ini ialah bahasa standard (Noriah Mohamed, 1998). Pelaksanaan bahasa rasmi yang tekal dan bersungguh-sungguh oleh pihak kerajaan, masyarakat dan individu mampu mengangkat imej dan maruah sesebuah negara. Bahasa Melayu juga berperanan sebagai medium dalam bidang pendidikan di peringkat persekolahan hingga ke peringkat universiti. Fungsi ini memenuhi konsep dan peranannya sebagai bahasa rasmi. Dasar Pendidikan Negara dilaksanakan pada tahun 1957 seperti terkandung dalam Penyata Razak yang mempunyai visi untuk melahirkan sebuah masyarakat bersatu padu melalui sistem persekolahan.

Oleh itu, kajian ini bertujuan untuk mengetengahkan beberapa etos bahasa Melayu melalui konsensus pakar linguistik bahasa Melayu. Kajian ini penting untuk memartabatkan bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan Malaysia dan memperkuatkan lagi dasar dan polisi berkaitan bahasa Melayu sedia ada. Etos Bahasa Melayu diharapkan dapat membentuk etos kebangsaan dan identiti bersama berdasarkan model Malaysia.

OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini mengetengahkan enam etos bahasa Melayu, iaitu: (i) bahasa negara, (ii) jati diri kebangsaan, (iii) semangat patriotisme, (iv) semangat nasionalisme, (v) maruah negara dan (vi) imej negara untuk diteliti oleh pakar bidang linguistik bahasa Melayu yang terpilih dan bersesuaian.

PERSOALAN KAJIAN

Sejauh manakah etos bahasa Melayu mampu dijadikan sandaran kepada pembinaan kerangka rujukan dalam usaha membangunkan potensi individu, masyarakat dan negara?

METODOLOGI

Kombinasi kaedah kuantitatif dan kualitatif dilaksanakan dalam kajian ini menggunakan teknik Delphi. Kaedah ini dijalankan dengan menggunakan dua cara, iaitu (i) protokol temu bual, dan (ii) pengurusan item soal selidik.

Teknik Delphi

Kajian ini menggunakan Teknik Delphi. Teknik Delphi adalah kaedah mengatur proses komunikasi kumpulan agar lebih berkesan antara individu atau keseluruhan kumpulan untuk mendapat konsensus terhadap sesuatu masalah yang baharu dan kompleks. Kajian ini melibatkan dua pusingan Delphi untuk mencapai objektif kajian yang telah ditetapkan (Stylianides & Pashiardis, 2007; Muhammad Faizal A. Ghani, 2008; Rosnah Ishak, 2013).

Panel Pakar

Kriteria pemilihan ahli panel Delphi dalam kajian ini adalah seperti berikut. Jadual satu menunjukkan senarai pakar mengikut jawatan, bidang kepakaran, institusi, jantina, dan kaum.

- i) Kewibawaan dalam bidang linguistik bahasa Melayu
- ii) Mempunyai pengalaman dan autoriti dalam bidang linguistik bahasa Melayu
- iii) Mempunyai ketokohan dalam memperjuangkan bahasa Melayu
- iv) Warganegara Malaysia
- v) Persetujuan daripada pakar

Jadual 1 Senarai pakar mengikut jawatan, bidang kepakaran, institusi, jantina, dan kaum

Bil.	Jawatan	Bidang Kepakaran	Institusi	Jantina	Kaum
1.	Profesor Emeritus	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Lelaki	Melayu
2.	Profesor Emeritus	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Perempuan	Melayu
3.	Profesor Emeritus	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Lelaki	Melayu
4.	Profesor Dr.	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Lelaki	Cina
5.	Profesor Dr.	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Lelaki	Melayu
6.	Profesor Madya Dr.	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Perempuan	Melayu
7.	Pensyarah Kanan	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Perempuan	Melayu
8.	Pensyarah Kanan	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Perempuan	Melayu
9.	Pensyarah Kanan	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Lelaki	Melayu
10.	Pensyarah Kanan	Linguistik dan Bahasa Melayu	IPTA	Lelaki	Melayu

*IPTA=Institusi Pengajian Tinggi Awam

Kaedah Pengutipan Data

Kaedah ini dijalankan dengan menggunakan dua cara, iaitu (i) protokol temu bual, dan (ii) pengurusan item soal selidik.

Delphi 1: Temu bual

Proses temu bual melibatkan seramai 10 orang pakar. Kepentingan pusingan ini adalah untuk mencungkil seberapa banyak maklumat daripada informan berdasarkan enam tema yang dikemukakan oleh pengkaji.

Delphi 2: Penyerahan Soal Selidik Secara Bersemuka

Pusingan kedua ini setiap informan diminta untuk menyatakan tahap konsensus pada setiap item yang diserahkan melalui skala likert lima mata; dan mereka juga dibenarkan mencadangkan item baharu, menggugurkan atau memperbaiki item yang ada di ruang yang disediakan. Setelah maklum balas dari semua informan diterima, data dianalisis menggunakan kaedah statistik deskriptif. Jika konsensus telah dicapai dalam pusingan kedua, maka sesi pusingan akan ditamatkan.

Penganalisan Data

Delphi 1

Semua data direkod dan dilabel secara sistematik berdasarkan Sistem Jefferson (Jefferson, 1984) untuk membolehkan data dibaca dengan kaedah seperti yang diucapkan oleh informan kajian (Grbich, 2007). Dua kaedah yang dicadangkan oleh Holland (2007) telah dilaksanakan oleh pengkaji, iaitu pengkodan dan pengkategorian data.

Delphi 2

Kaedah statistik dalam bentuk *Centralized Tendency Measurement* (UKB) dan *Quartile Range* (JAK) digunakan untuk menganalisis data dalam pusingan ini. UKB digunakan untuk mencari nilai yang dapat mewakili keseluruhan data (Rosnah Ishak, 2013). Oleh itu, dalam kajian ini, UKB akan melibatkan skor min dan median. Jadual dua adalah penentuan tahap persetujuan pakar terhadap item tersebut (Saedah Siraj & Mohd Paris Saleh, 2010; Rosnah Ishak, 2013).

Jadual 2 Tahap konsensus pakar

Nilai JAK	Tahap konsensus pakar
0.00 hingga 1.00	Tinggi
1.01 hingga 1.99	Sederhana
2.00 ke atas	Tiada

Berikut adalah skala konsensus pada item dalam kalangan informan Delphi berdasarkan skala Likert lima mata.

- 5 – Sangat Setuju (SS)
- 4 – Setuju (S)
- 3 – Agak Setuju (AS)
- 2 – Tidak Setuju (TS)
- 1 – Sangat Tidak Setuju (STS)

Dua pendekatan yang digunakan ini perlu melalui dua peringkat untuk tujuan analisis data. Dua peringkat yang digunakan ini berdasarkan cadangan Zainudin Awang (2015) dan Bryne (2001) yang bertujuan untuk menganalisis data:

i) Analisis Faktor Eksploratori (EFA)

Langkah pertama adalah melakukan analisis faktor menggunakan pendekatan EFA bagi menguji kesahan setiap boleh ubah untuk membentuk beberapa kelompok besar faktor baharu. Dua kaedah telah dilakukan, iaitu (i) kaedah *Principal Axis Factoring* dengan memilih

"nilai eigen" melebihi atau sama dengan satu (≥ 1); (ii) menggunakan varimax dengan mengambil faktor pemuatan memuatkan 0.6. Dari data tersebut EFA *loading factor* akan membentuk komponen baharu (Zainudin Awang, 2015). Dalam kajian ini subtema baharu akan dibentuk melalui analisis EFA. Daripada komponen baharu yang terbentuk, proses pengujian menggunakan Analisis Pengesahan Faktor (*CFA*) digunakan untuk menghasilkan model.

ii) Analisis Pengesahan Faktor *Confirmatory Factor Analysis – CFA* dan Aplikasi Pemodelan Model Persamaan Struktur (SEM)

Langkah kedua adalah pendekatan menggunakan Analisis Pengesahan Faktor (*CFA*). Tujuan analisis ini adalah untuk menentukan kandungan Model Bahasa Melayu Bahasa Negara.

DAPATAN KAJIAN

Dapatan Delphi 1 (Tema dan Elemen yang Diketengahkan)

Analisis data kajian sesi pusingan pertama Delphi memperoleh 30 elemen yang dikemukakan oleh pakar Delphi. Hasil kajian dikelompokkan mengikut tema masing-masing, iaitu: (i) bahasa negara, (ii) jati diri kebangsaan, (iii) semangat patriotisme, (iv) semangat nasionalisme, (v) maruah negara, dan (vi) imej negara. Berikut adalah senarai tema dan elemen yang diperoleh dan contoh klasifikasi pengekodan yang ditunjukkan dalam Jadual tiga.

- i) Tema " Bahasa Negara "[BN] melibatkan lima elemen yang diketengahkan oleh pakar linguistik dan bahasa Melayu, iaitu:
 - a. gagasan negara
 - b. pemikiran sebangsa
 - c. komunikasi utama
 - d. komitmen rakyat
 - e. tanggungjawab individu
- ii) Tema " Jati Diri Kebangsaan "[JDK] melibatkan lima elemen yang diketengahkan oleh pakar linguistik dan bahasa Melayu, iaitu:
 - a. satu bangsa
 - b. satu bahasa
 - c. melahirkan nasionalisme bahasa
 - d. Bahasa pengantar utama negara
 - e. simbol perpaduan
- iii) Tema " Semangat Patriotisme "[SP] melibatkan lima elemen yang diketengahkan oleh pakar linguistik dan bahasa Melayu, iaitu:
 - a. menghormati perlumbagaan
 - b. mematuhi kepada Rukun Negara
 - c. mencintai Bahasa Kebangsaan
 - d. menghormati bendera negara
 - e. menghormati pemerintah

- iv) Tema " Semangat Nasionalisme "[SN] melibatkan lima elemen yang diketengahkan oleh pakar linguistik dan bahasa Melayu, iaitu:
 - a. kasih sayang kepada negara
 - b. toleransi antara kaum
 - c. perkongsian budaya
 - d. sanggup berkorban
 - e. saling membantu
- v) Tema " Maruah Bangsa "[MB] melibatkan lima elemen yang diketengahkan oleh pakar linguistik dan bahasa Melayu, iaitu:
 - a. martabat tinggi kepada bahasa Melayu
 - b. legasi pejuang bahasa Melayu
 - c. simbol kemuliaan bangsa Melayu
 - d. menghargai bahasa
 - e. keikhlasan mencintai bahasa
- vi) Tema " Imej Negara "[IN] melibatkan lima elemen yang diketengahkan oleh pakar linguistik dan bahasa Melayu, iaitu:
 - a. dasar bahasa yang tegas
 - b. menyampaikan fakta yang tepat
 - c. kempen yang berterusan
 - d. tidak malu/rendah diri bercakap dalam bahasa Melayu
 - e. keterampilan berkomunikasi

Jadual 3 Pengkodan tema dan elemen daripada transkrip temu bual pakar

Bil. Pakar	Maklumat Kajian Pakar	Kod	Tema	Elemen
P1	“...hakikatnya (á) BAHASA NEGARA penting untuk mewujudkan perasaan dan pemikiran sebangsa melalui promosi bahasa kebangsaan. Bahasa kebangsaan mempunyai makna dan peranan pragmatis, seperti pembentukan nilai, pemikiran, budaya dan sebagainya. Dalam aspek bahasa rasmi pula untuk tujuan pembangunan negara...”.	BN (01)	Bahasa Negara	1. Gagasan negara 2. Pemikiran sebangsa. 3. komunikasi utama 4. Komitmen rakyat 5. Tanggungjawab individu
P2	“...dalam konteks bahasa Melayu, penonjolan satu bahasa oleh pelbagai kaum merupakan gambaran bangsa Malaysia yang mempunyai budaya dan bahasa yang berbeza mampu tampil dengan (á) SATU BAHASA , iaitu bahasa Melayu. Bangsa Malaysia akan memiliki rasa kebersamaan dan kekitaan atas ciri persamaan itu dan akan mewujudkan JATI DIRI NASIONAL... ”.	JDN (02)	Jati Diri Kebangsaan	1. Satu bangsa. 2. Satu bahasa. 3. Melahirkan nasionalisme bahasa 4. Bahasa pengantar utama negara. 5. Simbol Perpaduan
P3	“... PATRIOTISME adalah sentimen nasional yang menekankan aspek kesetiaan dan kecintaan yang mendalam kepada negara. (á)Patriotisme boleh dibahagikan kepada patriotisme peribadi dan patriotisme rasmi. Nilai patriotisme perlu dijawai, dipupuk dan diamalkan sebaik mungkin oleh masyarakat Malaysia...”.	PB (03)	Semangat Patriotisme	1. Menghormati perlembagaan 2. Mematuhi kepada Rukun Negara. 3. Mencintai bahasa kebangsaan. 4. Menghormati Bendera Negara. 5. Menghormati pemerintah.
P4	“...gerakan dan perjuangan menuntut kemerdekaan bukan sahaja berdasarkan isu politik dan ekonomi tetapi juga berdasarkan isu bahasa. Bahasa Melayu berfungsi sebagai wahana simbolik semangat (á) NASIONALISME terhadap negara. Bahasa	NB (04)	Semangat Nasionalisme	1. Kasih sayang kepada negara. 2. Toleransi antara kaum. 3. Perkongsian budaya 4. Sanggup berkorban 5. Saling membantu

	Melayu mampu memantapkan martabat bangsa Melayu..."			
P5	“... MARTABAT YANG TINGGI perlu diberikan kepada bahasa Melayu sebagai bahasa negara. Usaha menjadikan bahasa Melayu sebagai bahasa Negara dan meningkatkan martabatnya tidak akan menjadi kenyataan (4) tanpa keikhlasan dalam kalangan rakyat Malaysia...”	MB (05)	Maruah Bangsa	1. Martabat yang tinggi kepada Bahasa Melayu 2. Legasi pejuang bahasa Melayu 3. Simbol kemuliaan bangsa Malaysia. 4. Menghargai bahasa 5. Keikhlasan mencintai bahasa.
P6	“...Tindakan yang merendahkan atau menurunkan IMEJ bahasa Melayu hakikatnya turut merendahkan imej bangsa Malaysia itu sendiri. Ketegasan rakyatnya terhadap bahasanya menyebabkan negara lain akan menghormati dasar bahasa sesebuah negara...”	IN (06)	Imej Negara	1. Dasar bahasa yang tegas. 2. Menyampaikan fakta yang tepat 3. Kempen yang berterusan. 4. Tidak malu atau rendah diri bercakap dalam bahasa Melayu. 5. Keterampilan berkomunikasi

Dapatan Delphi 2 (Tema dan Elemen Mencapai Konsensus Tinggi)

Tema 1: Bahasa negara

Pada pusingan ini, tiga elemen mendapat skor JAK 0.00 dan dua elemen lain mendapat skor JAK 1.00. Jadual empat menunjukkan bahawa elemen yang memperoleh nilai JAK 0.00 adalah "gagasan negara"; "Pemikiran sebangsa" dan "komunikasi utama".

Jadual 4 Kesepakatan pakar: Tema “bahasa negara”

Bil	Tema/Elemen Bahasa Negara	Min	Med	*JAK	Tahap Konsensus
A. Bahasa Negara					
1	Gagasan negara	4.76	5	0	Tinggi
2	Pemikiran sebangsa	4.76	5	0	Tinggi
3	Komunikasi utama.	4.76	5	0	Tinggi
4	Komitmen rakyat	4.62	5	1	Tinggi
5	Tanggungjawab individu	4.38	4	1	Tinggi

Dalam konteks kajian ini, gagasan bahasa negara penting untuk mewujudkan perasaan dan pemikiran nasional melalui promosi bahasa kebangsaan. Warisan budaya Melayu mesti menjadi tunjang kepada budaya kebangsaan melalui bahasa Melayu. Walaupun begitu, bahasa etnik lain masih dibenarkan untuk diajar dalam sistem pendidikan kebangsaan dan digunakan melalui status sebagai bahasa kesukuan (Teo, 2010). Di samping itu, di beberapa negara berbilang kaum, bahasa Melayu sebagai bahasa negara boleh dianggap sebagai harta bersama untuk tujuan penyatupaduan dan instrumental setiap individu.

Tema 2: Jati diri kebangsaan

Dalam pusingan ini menunjukkan dua elemen mendapat skor JAK 0.00, iaitu elemen satu "satu bangsa" dan elemen kedua "satu bahasa". Jadual lima menunjukkan hasil analisis tahap konsensus pakar mengenai tema ini. Umumnya, identiti adalah kategori yang merujuk kepada perasaan atau pemikiran tentang seseorang sebagai kumpulan. Kepelbagaiannya etnik di Malaysia adalah cabaran yang perlu ditangani, sehingga identiti yang sama, yang pada awalnya tidak dimiliki atau dipamerkan oleh seluruh masyarakat, dapat dibentuk dan ditampilkan dalam

bentuk yang lebih jitu kemudian (Teo, 2010). Oleh hal yang demikian penggunaan bahasa Melayu sebagai bahasa negara oleh bangsa berbilang kaum adalah idea yang mempunyai identiti yang diinginkan.

Jadual 5 Kesepakatan pakar: Tema “jati diri kebangsaan”

Bil	Tema/Jati Diri Kebangsaan	Min	Med	*JAK	Tahap Konsensus
B. JATI DIRI KEBANGSAAN					
1	Satu bangsa	4.76	5	0	Tinggi
2	Satu bahasa	4.62	5	0	Tinggi
3	Melahirkan nasionalisme bahasa	4.62	5	0	Tinggi
4	Bahasa pengantar utama negara.	4.76	5	0	Tinggi
5	Simbol perpaduan	4.76	5	0	Tinggi

Tema 3: Semangat patriotisme

Pada keseluruhannya elemen yang terkandung dalam tema ini menunjukkan tahap kesepakatan yang tinggi apabila semua elemen mendapat skor JAK 0: 00 seperti ditunjukkan dalam Jadual enam.

Semangat patriotik adalah semangat atau sekumpulan individu yang mempunyai pendapat sama dalam menjaga dan melindungi negara tercinta. Semangat nasionalisme akan lahir setelah semangat patriotisme terbina dalam jiwa setiap individu di negara ini. Hal ini wujud setelah penghasilan secara beransur-ansur nilai-nilai patriotik positif dalam diri individu untuk mengekalkan semangat nasionalisme (Ahmad Zaharuddin Sani, 2014). Nilai patriotisme perlu dipupuk dan diperaktikkan dengan sebaik mungkin oleh setiap individu ke arah melahirkan individu yang mempunyai nilai dan perilaku yang menyayangi negara.

Jadual 6 Kesepakatan pakar: Tema “semangat patriotisme”

Bil	Tema/Elemen Patriotisme Bangsa	Min	Med	*JAK	Tahap Konsensus
C. PATRIOTISME					
1	Menghormati Perlembagaan	4.62	5	0	Tinggi
2	Mematuhi Rukun Negara	4.57	5	0	Tinggi
3	Mencintai bahasa kebangsaan	4.52	5	0	Tinggi
4	Menghormati Bendera Negara	4.52	5	0	Tinggi
5	Menghormati Pemerintah	4.48	5	0	Tinggi

Tema 4: Semangat Nasionalisme

Jadual tujuh menunjukkan bahawa terdapat tiga elemen yang memperoleh skor JAK 0.00. Antaranya ialah unsur kasih sayang kepada negara, toleransi antara kaum dan sanggup berkorban untuk negara.

Jadual 7 Kesepakatan pakar: Tema “semangat nasionalisme”

Bil	Tema/Elemen Nasionalisme Bangsa	Min	Med	*JAK	Tahap Konsensus
D. NASIONALISME BANGSA					
1	Kasih sayang kepada negara	4.71	5	0	Tinggi
2	Toleransi antara kaum.	4.62	5	0	Tinggi
3	Perkongsian budaya	4.72	5	1	Tinggi
4	Sanggup berkorban untuk negara	4.62	5	0	Tinggi
5	Saling membantu	4.48	5	1	Tinggi

Bahasa Melayu sebagai wahana pemikiran dan budaya sangat relevan dalam setiap aktiviti serta aspirasi masyarakat dan negara. Hal ini dapat dilihat ketika bahasa Melayu

menjadi salah satu semangat asas kemerdekaan negara. Gerakan dan perjuangan kemerdekaan tidak hanya berdasarkan pada isu politik dan ekonomi, tetapi juga pada isu bahasa dan pendidikan (Teo, 2010). Kenyataan ini disokong oleh Jeniri Amir (2013) yang menyatakan bahawa bahasa Melayu adalah sebagai wahana penyatuan yang mampu menimbulkan keinsafan mengenai identiti sesebuah negara.

Tema 5: Maruah bangsa

Jadual lapan menunjukkan keseluruhan penemuan berkaitan dengan elemen yang terkandung dalam tema ini mencapai tahap kesepakatan tinggi, apabila semua elemen mendapat skor JAK 0.00 .

Jadual 8 Kesepakatan pakar: Tema “maruah bangsa”

Bil	Tema/Elemen Maruah Bangsa	Min	Med	*JAK	Tahap Konsensus
E. MARUAH BANGSA					
1	Martabat tinggi kepada bahasa Melayu	4.71	5	0	Tinggi
2	Legasi pejuang bahasa Melayu	4.67	5	0	Tinggi
3	Simbol kemuliaan bangsa Malaysia	4.67	5	0	Tinggi
4	Menghargai bahasa	4.76	5	0	Tinggi
5	Keikhlasan mencintai bahasa	4.72	5	0	Tinggi

Maruah sesuatu bangsa diterjemahkan melalui penggunaan bahasa sebagai bahasa negara. Dengan pemahaman bahawa bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan dan rasmi harus dihormati oleh semua rakyat Malaysia setiap masa. Pernyataan ini selaras dengan penegasan oleh Teo (2010), bahawa bahasa Melayu harus selalu berada di atas kerana prestij sesebuah negara terletak pada martabat bahasa negaranya. Dalam konteks ini, bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan adalah lambang kedaulatan Malaysia sebagai simbol kebesaran sesuatu bangsa atau negara.

Tema 6: Imej negara

Jadual sembilan menunjukkan keseluruhan penemuan berkaitan dengan elemen yang terkandung dalam tema ini mencapai tahap kesepakatan tinggi, apabila semua elemen mendapat skor JAK 0.00. Dalam konteks ini, setiap amalan dan tindakan terhadap bahasa Melayu seharusnya perlu bersandarkan kepada statusnya yang dipelihara oleh perlembagaan. Dengan kata lain, apa sahaja yang boleh menjatuhkan imej bahasa Melayu sebenarnya telah menggugat imej bangsa Malaysia itu sendiri (Teo, 2010).

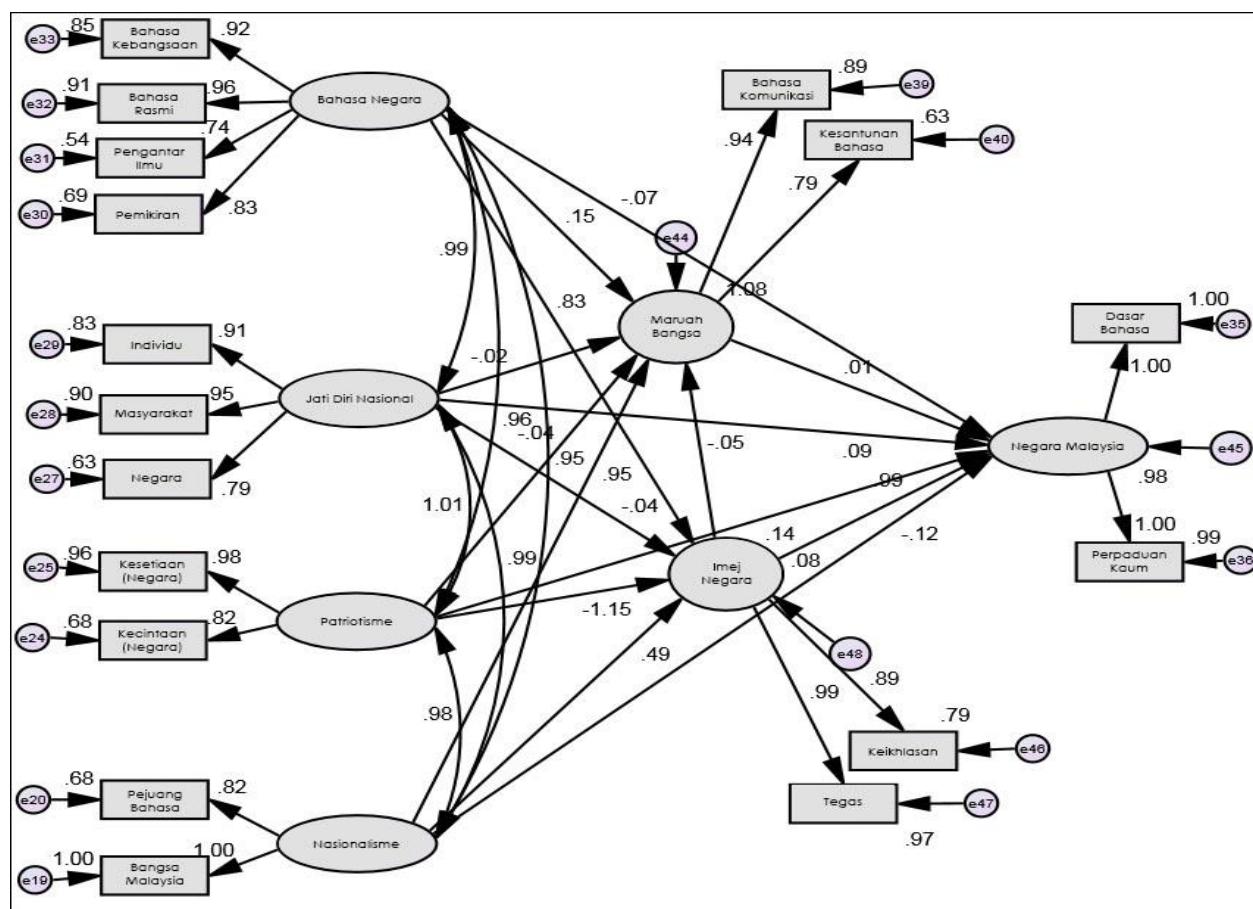
Jadual 9 Kesepakatan pakar: Tema “imej negara”

Bil	Tema/Elemen Imej Negara	Min	Med	*JAK	Tahap Konsensus
F. IMEJ NEGARA					
1	Dasar Bahasa yang tegas	4.52	5	0	Tinggi
2	Menyampaikan fakta yang tepat	4.71	5	0	Tinggi
3	Kempen yang berterusan	4.68	5	0	Tinggi
4	Tidak malu/rendah diri bercakap dalam bahasa Melayu	4.71	5	0	Tinggi
5	Keterampilan berkomunikasi	4.68	5	0	Tinggi

PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN

Kewujudan perasaan perpaduan dalam enam etika bahasa Melayu yang dibincangkan berdasarkan penemuan ini sangat penting untuk kelangsungan idea bangsa. Melalui enam etos bahasa Melayu, integrasi dapat disemai, dipupuk dan dikembangkan dalam kalangan rakyat. Model Bahasa Melayu Bahasa Negara (BMBN) seperti yang diilustrasikan dalam Rajah satu dibangunkan menggunakan teknik Delphi dua pusingan. Kandungan model ini mengandungi enam tema dan 35 elemen. Kesemua tema ini adalah bahasa negara, jati diri, patriotisme, nasionalisme, maruah bangsa dan imej negara.

Gabungan kaedah kualitatif dan kuantitatif dalam pembangunan model ini adalah salah satu usaha yang jitu bagi memastikan kelangsungan gagasan satu bangsa Malaysia melalui fungsi yang dimainkan oleh bahasa Melayu. Enam tema dan 35 elemen yang telah dikemukakan oleh pakar Delphi ini mampu menjadi teras kepada generasi muda agar meneruskan usaha memartabatkan bahasa Melayu melalui etos yang telah dibincangkan sebelum ini agar perlu sentiasa diglap setiap masa dan ketika.

Rajah 1 Model Bahasa Melayu Bahasa Negara (BMBN) (Mohd Khairid Abdul Wahab, 2019)

Berdasarkan dapatan kajian menggunakan teknik Delphi dua pusingan yang melibatkan konsensus pakar bidang linguistik bahasa Melayu membuktikan bahawa bahasa Melayu sememangnya mampu menjadi wahana terbaik dalam usaha melahirkan individu, masyarakat dan negara yang berketerampilan, bermaruah dan mempunyai imej yang dipandang tinggi berdasarkan acuan tersendiri. Pada pusingan kedua Delphi, konsensus pakar telah mencapai pada tahap yang tinggi apabila enam tema dikemukakan pada pusingan pertama dipersejui sebulat suara. Tema tersebut ialah bahasa negara, jati diri, patriotisme, nasionalisme, maruah bangsa dan Imej negara. Analisis menggunakan statistik deskriptif yang melibatkan pengiraan skor median dan min dilakukan pada item. Skor median dan min yang tinggi antara empat hingga lima bagi kesemua item menunjukkan kecenderungan informan untuk sangat bersetuju terhadap setiap item. Nilai Julat Antara Kuartil yang rendah pula iaitu 0.00-1.00 bagi kesemua item menunjukkan tahap kesepakatan yang tinggi dalam kalangan informan telah dicapai terhadap item yang disenaraikan. Oleh tu, pengurusan soal selidik pakar ditamatkan pada pusingan kedua. Hasilnya model prototaip atau instrumen asli telah dibina daripada senarai informan yang telah ditetapkan. Pada keseluruhananya, kandungan model prototaip ini menghasilkan enam tema dan 30 elemen hasil dapatan menggunakan teknik Delphi. Model ini diberi nama Model Bahasa Melayu Bahasa Negara. Pada keseluruhananya model yang dicadangkan dan disepakati oleh sepuluh orang pakar bidang linguistik bahasa Melayu ini amat penting sebagai kerangka rujukan untuk kelangsungan gagasan satu bangsa Malaysia dan memperkuatkan lagi dasar bahasa kebangsaan yang sedia ada.

PENGHARGAAN

Makalah ini merupakan sebahagian daripada pembiayaan Universiti Sains Malaysia melalui Skim Geran Penyelidikan Jangka Pendek (304/PHUMANITI/6315361)

RUJUKAN

- Abdullah Hassan. (1992). *Rencana linguistik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka dan Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Ahmad Zaharuddin Sani Ahmad Sabri. (2014). Semangat patriotisme perlu dijiwai, bukan sekadar simbolik. *Berita Harian*, 18.
- Asmah Omar. (2008). *Ensiklopedia bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Omar. (2015). *Dasar bahasa kebangsaan dan bahasa rasmi Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Bryne, B. M. (2001). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Grbich, C. (2007). *Qualitative data analysis: An introduction*. Thousand Oaks, California: Sage Publications Ltd.
- Hashim Musa & Rozita Che Rodi. (2012). Bahasa Kebangsaan Sebagai Tenaga Pemangkin Pembangunan Negara Secara Ekuitabel Ke Arah Negara Maju. *Prosiding Persidangan Kebangsaan Libatsama Universiti dan Komuniti: Hala Tuju Baharu dalam Ilmu Kemanusiaan (LUK2012)*, (hlm. 522-542). Bahagian Jaringan Industri dan Masyarakat, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia. 22-23 November.
- Holland, M. (2007). Analysing and interpreting the data. Dalam C. Daymond & I. Holloway (Ed.). *Qualitative research methods in public relations and marketing communications*, pp. 231-246. Florence, KY, USA: Routledge.

- Jefferson, G. (1984). On stepwise transition from talk about a trouble to inappropriately nextpositioned matters. Dalam J. M. Atkinson & J. C. Heritage (Ed.). *Structures of social action: Studies of conversation analysis*, pp. 191-222. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jeniri Amir. (2013). Bahasa melayu penyatu bangsa Malaysia. *Jurnal Dewan Bahasa*, 4-8.
- Mohd Khairil bin Abdul Wahab. (2019). *Model Bahasa Melayu Bahasa Negara*(N0. IPR: CRLY00014661). Kuala Lumpur: Perbadanan Harta Intelek Malaysia.
- Muhammad Faizal A. Ghani. (2008). Pembentukan model keberkesanan dan penambahbaikan sekolah di Malaysia. *Disertasi Doktor Falsafah*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Noriah Mohamed. (1998). *Sosiolinguistik bahasa Melayu di Malaysia*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia.
- Rosnah Ishak. (2013). Pembinaan profil amalan terbaik organisasi pembelajaran untuk sekolah Malaysia. *Disertasi Doktor Falsafah*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Saedah Siraj & Mohd Paris Saleh. (2010). *Jangkaan masa depan terhadap aplikasi teknologi dalam pengajaran dan pembelajaran peringkat sekolah menengah: Pandangan pakar*. Dilayari 10 Julai 2018, daripada <http://www.slideshare.net/norelianamdhsharif/saedah-um>.
- Stylianides, M. & Pashiardis, P. (2007). The future of our schools: An example of the Delphi technique in action and the case of Cyprus. *International Journal of Educational Management*, 21(5), 384-406.
- Teo Kok Seong. (2010). Lokus bahasa Melayu dalam Gagasan 1 Malaysia: Alat perpaduan bangsa dan kemajuan negara. Dalam *Himpunan Kertas Kerja Persidangan Nasional Paradigma Baru Perpaduan Bangsa*, pp. 76-86. Kuala Lumpur: Majlis Profesor Negara.
- Teo Kok Seong. (2012). Bahasa Melayu: Simbolisme perpaduan kebangsaan. Dalam *Kertas kerja yang dibentangkan dalam seminar memartabatkan bahasa Melayu dalam kalangan belia*. Sempena Bulan Bahasa Kebangsaan 2012 dan Sambutan Melaka 750 Tahun anjuran Kerajaan Negeri Melaka.
- Zainudin Awang. (2015). *SEM model simple (A gentle approach to learning structural equation modeling)*. Bangi: MPWS Rich Publication Sdn. Bhd.

Biodata Penulis

Mohd Khairil Bin Abd. Wahab (Ph.D) merupakan Pensyarah Kanan di bahagian Pengajian Linguistik Bahasa Melayu, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia. Bidang kepakaran beliau ialah Sejarah bahasa Melayu dan Linguistik Sejarawi